

عدالت فضایی و آمایش سرزمینی توسعه

نویسندها: حافظ نیا، محمد رضا؛ جلالی فراهانی، غلامرضا
علوم سیاسی :: راهبرد بومی :: اردیبهشت 1389 - شماره 104
از 33 تا 60
آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/912196>

دانلود شده توسط : مرتضی تیموریان هراتی
تاریخ دانلود : 1393/07/30 16:52:27

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشтар و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و برگرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

عدالت فضایی و آمایش سرزمینی توسعه

محمد رضا حافظ نیا^{۲۵}

غلامرضا جلالی فراهانی^{۲۶}

چکیده

در این مقاله به بررسی مفاهیم نظری - مفهومی و پیوند بین آمایش، پیشرفت و توسعه پایدار از نظر گاه سرزمینی پرداخته ایم و آنها را با مکانیزم خاص به عنوان یک پروسه عدالت تحقیقی به هم گره زده ایم تا سرانجام ترسیم الگوی راهبردی آمایش سرزمینی توسعه در کشورها است، ارائه شود. زیرا فراهم آوردن زمینه های شناخت ریشه ای، زیرسانختری، فلسفی در درک بهتر و فهم عمیق تر مفاهیم آمایش سرزمین توسعه منجر به عدالت توزیعی و امنیت غیرعامل که از دغدغه های مهم نزد مجموعه نظامهای سیاسی دنیا و برنامه ریزان و تصمیم گیران آن است.

اگرچه دانشمندان علوم امنیتی و توسعه رسیدن به الگوی مناسب آمایش سرزمینی توسعه را از اهداف می دانند، اما اقتصاد دانان و جغرافی دانان از این عملکرد پافراتر، نهاده و معتقدند که مهندسی دکترین شناختی آمایش در جهت رسیدن به توسعه پایدار، توسعه جاودان، توسعه ماندگار باید در برنامه ریزی مستقیم و غیر مستقیم کشورهای توسعه نیافته بکار گرفته شود، چرا که علم آمایش توجه به رفاه مادی و آسایش نوع بشر را در سایه توسعه سرزمین و عدالت پایه می دارد و این مقاله به آمایش سرزمینی توسعه و در نهایت عدالت پایدار این کشورها در یک ماتریس تطبیقی امعان نظر دارد و برای آنها نمونه هایی از توسعه سرزمین عدالت پایه براساس یافته های تجربه شده در کشورهای موفق، نیمه موفق، سطح پایین دنیا به عنوان راهبرد، مشخص می کند.

از آنجایی که امنیت سرزمینی دارای مفاهیم سیال است و در عنصر زمان و مکان معنای متفاوتی دارد، دل نگرانی های ناشی از تأمین مؤلفه های عدالت و امنیت، همزاد نظامهای سیاسی است و تأمین آن واجد خصلت و ماهیت پیچیده بوده و حکومتها متولیان آن هستند. لذا می توان آن را در آمایش سرزمینی توسعه جای داد و با مطالعات امنیت در قالب فهم سنتی و کلاسیک آن، برای حفظ ارزش های قدرت اجتماعی و اقتصادی ، مطابق با پایه افق ها ی نوین توسعه و بحث چشم انداز کشورها مورد مطالعه قرار داد و با چالش های فراوری آن در کشورها آشنا شد.

روند تحول‌های توسعه بالاخص در نیمه‌ی اول قرن بیستم، کشورهای دنیا را برآن داشت که پس از مصائب جنگ جهانی دوم از همه جهت از چارچوب تنگ‌کش روی، بین منطقه‌ای، بین‌المللی و بین‌قاره‌ای به درآیند. در زمینه حمل و نقل و برنامه‌ریزی‌های محلی و منطقه‌ای و میان‌مرزی، محیط‌زیست و به‌ویژه آمايش سرزمینی توسعه، همیاری و هماهنگی در مسایل دیگر، ضرورت چاره‌جویی مشترک و یک‌پارچه را تشخیص دهند. از این‌رو چه در قوانین آمايش سرزمینی توسعه‌ی ملی و چه در مجالس، شوراهای کمیسیون‌ها، کمیته‌ها، گروه‌های کار، سمینارها و پژوهش‌های سازمانهای دولتی و غیردولتی بین‌المللی که پس از جنگ جهانی تشکیل شد، جوانب مختلف همکاری‌ها در زمینه برنامه‌ریزی‌های فضایی، تاسیسات زیربنایی سکونت‌گزینی و محیط زیست بررسی و مطرح گردید و با تصویب قطعنامه‌ها، توصیه‌ها، مقررات و کنواسیون‌ها واجرای آنها پیشرفت‌های عظیمی در آمايش سرزمینی توسعه پدید آمد. منشور آمايش سرزمینی توسعه با چهار هدف اساسی زیر، قالب مشخصی جهت سیاست آمايش سرزمینی توسعه تعین می‌کند:

- ۱- تقویت توسعه متوازن اجتماعی و اقتصادی مناطق
 - ۲- افزایش کیفیت زندگی شهر و ندان
 - ۳- بهره برداری آگاهانه و مسئولانه از منابع طبیعی و
 - ۴- کاربری هدفمند فضای ملی

اندیشه‌ی «آمایش سرزمینی توسعه» با مشاهده و پیدایش عدم تعادل در توزیع جغرافیای جمعیت، فعالیت و خدمات و هم‌زمان با پیدایش تفکر برنامه‌ریزی شهری به منظور بازسازی کشور رس، از یايان جنگ‌های جهانی توصیه شده است.

دان مسائله

د، دوره حنگ سرد به طور عمده در اروپا اوج گرفت. مجادله‌های سیاسی میان دو بحث عدالت فضائی در دوره معاصر در فضاهای شهری در کل زندگی اجتماعی

بلوک شرق چپ گرا و غرب راست گرا پس از یک دوره اولیه که به مسایل سیاسی و اجتماعی در دو دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ به مسایل شهری و فضاهای شهری در دهه ۱۹۷۰ کشیده شد. گرچه این مباحث ریشه‌های عمیق‌تری دارد که به دهه‌های اواخر قرن نوزدهم باز می‌گردد، اما در دهه ۱۹۷۰ مسایل اجتماعی ما به ازای فضایی در محیط‌های شهری و حتی محیط توسعه‌ای پیدا کرده‌اند و به همین دلیل جغرافی دانان به هم راه جامعه شناسان و اقتصاد دانان به آن‌ها توجه خاصی مبذول کرده‌اند. مسائل و معصل‌های شهری در این دهه، برای مثال در انگلستان و ایالات متحده آمریکا، به گونه‌ای بود که جغرافی دانانی مانند «دیویدهاروی» و «دورین ماسی» به تشریح پیشرفت و تحول‌های شهری حسب گردش سرمایه در فضاهای شهری و حوزه‌های محیط توسعه‌ای پرداختند. (مهدی زاده، ۱۳۸۲).

فضاهای شهری به مصارف گوناگونی اختصاص داده می‌شوند که آن را به صورت کاربری اراضی می‌بینیم. بدینهی است محصول نهایی کاربری اراضی در شهرها و مناطق، در حقیقت، نتیجه و محصول مبارزه‌ها و تعامل‌های اقتصادی و اجتماعی میان نیروها و گروه‌های رقیب برای تصالیح آن فضاهای در سطح شهر و محیط توسعه است. اگر روابط اجتماعی و اقتصادی به صورت ناعادلانه تنظیم شده است، توزیع این فضاهای و نحوه‌ی تصرف و مصرف آن‌ها نیز صورت ناعادلانه‌ای به خود می‌گیرد. اما اگر این توزیع به صورت عادلانه باشد، سازمان فضایی نیز صورت عادلانه‌ای به خود می‌گیرد. افزون براین، چالش‌های نوظهوری چون جهانی شدن و ظهور شهرهای جهانی، دگرگونی‌های شهری و توجه به عمل کردهای جدید شهری بر اثر تحول‌های جهانی، توجه به پدیده عدم تعادل محیطی ناشی از پیشرفت شتابان شهرها و نظام ناعادلانه تصرف و مصرف فضاهای شهری مطرح شد. چالش‌های دیگری نیز در چند دهه اخیر ظهور کرد که به طور عمده ناشی از ظهور عصر اطلاعات است. با ورود به عصر اطلاعات، فضاهای شهری و محیط توسعه آمیز زیر تأثیر شرایط جدیدتر تغییر کرده است و تعریف جدیدی برای آن‌ها لازم شد. در عصر اطلاعات، افزون بر جریان

حرکت و مبادله‌هایی که درگذشته به صورت جریان‌های حرکت انسان‌ها و کالاها مشهود بود، حرکت اطلاعات به صورت جریان‌های واقعی و مجازی رواج پیدا کرد. همین جریان‌های مجازی که در عصر اطلاعات با جابجایی اطلاعات شروع شد، به تدریج جریان‌های مجازی برای حرکت سرمایه، کالا و انسان فراهم کرد.

این جریان‌ها که به صورت شبکه‌ای حرکت می‌کند، فضاهای شهری و محیط توسعه‌آمیز را دچار دگرگونی عینی و ذهنی ساخت. امروزه به جای فضاهای عینی شهری فضاهای مجازی موجب ایجاد فضاهای جریانی و فضاهای شبکه‌ای در شهرها و مناطق شده است. بنابراین، نظم نوین توزیع فضایی و مصرف فضاهای شهری آشکار شد که در ابتدای شکل گیری خود، موجب بروز مجدد پدیده عدم تعادل محیطی شده است. اما این بار پدیده عدم تعادل فضایی ناشی از نظام ناعادلانه برخورداری فضاهای شهری و محیط توسعه‌آمیز از فضاهای شبکه‌ای و جریانی بوده است. این بدین معنی است که فضاهای شهری، محیط توسعه‌ای و حتی ملی که به فضاهای جدید شبکه‌ای و جریانی پیوند پیدا نکرده‌اند؛ از نعمت‌های این شبکه‌ها برخوردار نشده و از جریان‌های توسعه ناشی از این پیوندها محروم بمانند.

بنابراین، مفهوم عدم تعادل فضایی با مفهوم بی‌عدالتی فضایی بر اساس مفاهیم جدید فضاهای شبکه‌ای، فضاهای جریانی و پیوندهای فضایی در این نظام فضایی، معنی پیدا می‌کند. این مسائل و چالش‌ها موضوعاتی است که در این مقاله به دنبال تحلیل و تبیین آنهاست.

ضرورت و اهمیت موضوع

پایه‌های عدالت و تعادل در آمایش سرزمینی توسعه: بی‌تردید عدالت آرمان بلند و دلربایی است که حتی ستم گران آن را می‌ستایند. مردم همگی دل در گروی آن دارند و سر به طاعت صاحبان آن می‌گذارند. هنگامی که حکومت و اجتماع از آن فاصله می‌گیرد، دغدغه و اشتیاق به آن فرونی می‌یابد و آرزوی ظهور منجی عادل در دل‌های ستمندی‌گان جوانه می‌زند.

روشن است که با توجه به وجود چهار حوزه‌ی متفاوت برای تحقق عدالت در روابط اجتماعی، تحقق کامل عدالت توزیعی به معنای تبلور آن در تمام این حوزه‌هاست. به عبارت دیگر، برای وصول به این هدف باید رفتار نهادها، روابط و قواعد برخاسته از متن اجتماع، یعنی حکومت، قانون و برنامه‌ها، قراردادها و رسوم اجتماعی با افراد آن جامعه عادلانه و به دور از تبعیض باشد. رفتار عادلانه با افراد، بدین معنی است؛ در صورتی که دو فرد شرایط همسانی دارند، به یک چشم نگریسته شوند و یکسان با ایشان برخورد شود. در صورت تفاوت شرایط، با افراد، به نسبت توانایی‌ها، استحقاق و نیازهایشان، رفتاری متناسب صورت پذیرد.

توجه به این نکته ضروری است که برقراری عدالت اجتماعی نقشی اساسی در ایجاد امنیت دارد. البته این دو ملاک در برابر هم فرار نمی‌گیرند و میان آن دو، تراحم نیست بلکه مساعدت کامل وجود دارد. در جامعه امروزی هم ملاحظه می‌کنیم، امنیت هنگامی تحقق پیدا می‌کند که مردم احساس کنند با آنان به صورت عادلانه رفتار می‌شود. بنابراین، احساس تعلق به جامعه دارند و در حفظ امنیت و هویت آن کوشش می‌کنند. اما عدل که نخستین اصل از اصول دین است، خود منبع و سرمنشأ تمام نعمت‌ها است. عدل است که به امنیت منجر می‌شود و عدل است که به تعادل منتهی می‌گردد.

مفهوم شناسی آمایش سرزمینی توسعه

کارکرد آمایش سرزمینی توسعه پدیده‌هایی، نظام و نظام دادن به فضای سرزمینی، جلوگیری کردن از ایجاد عدم توازن و پیشگیری از ریخت افتادگی فضاهای زیست افراد جامعه و بالمال ممانعت از بروز مخاطره‌های ناشی از پراکندگی اتم‌کرزاست. گذشت از آنها؛ ایستایی/تحرک، بی‌برنامگی، فقد راهبرد و ناهمگن بودن با سطح‌های مختلف و سیاست گذاری کلی توسعه‌ی کشور براساس سه محور عدالت در توزیع فضا و منابع محیطی و مصرف درآمد نیز از کارهای آمایش سرزمین توسعه محسوب می‌شود. می‌باشد. به عبارتی دیگر آمایش سرزمینی توسعه، سازماندهی هم

آهنگ و دارای نظم و نظام فضای حیاتی کشور در حوزه‌ی سیاست‌های کلی توسعه‌ی دراز مدت همه سونگر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی در چارچوب منطقه‌بندی و تقسیم‌های کشوری و ضروریات امنیت اجتماعی و اقتصادی قرار دارد.
(مؤمنی؛ به کوشش چو خاجی زاده مقدم، ۱۳۸۱: ۱۰)

لذا آمایش سرزمنی توسعه دارای دو بعد توسعه‌ای و امنیتی است. نظر به اهمیت و جایگاه ویژه بخش امنیت، ضروری است که ابتدا بعد امنیتی آمایش سرزمنی توسعه مورد نظر قرار گیرد. در کشورهای پیشرفته، آمایش سرزمنی توسعه ابتدا مفهومی امنیتی دارد و سپس معنای توسعه‌ای پیدا می‌کند. بدین معنی که قبل از ساخت سد، بزرگراه، نیروگاه‌های اتمی و ... موضوع در کمیته‌های آمایش سرزمنی توسعه مطرح می‌گردد و پس از اخذ موافقت مستولین، نسبت به ساخت آنها اقدام می‌شود. در ساخت چنین تأسیساتی، نیروهای کارآمد و علمی نیز مشارکت داشته و همه‌ی عامل‌های آمایش سرزمنی توسعه را از نظر پذیرفته و آنده ملاحظه نظر قرار می‌دهند.

(چو خاجی زاده مقدم، ۱۳۸۱: ۸۹-۸۸)

مرکزحقیقت‌کاوی پیور علوم اسلامی

ویژگی‌های آمایش سرزمنی توسعه

آمایش سرزمنی توسعه باید با کارکردهای مردم‌سالار، کل‌گرا، هدف‌مند، بلندمدت، آینده‌نگر، انعطاف‌پذیر، معطوف به اراده در هم آمیخته و دارای نگرش کیفی باشد.

آمایش سرزمنی توسعه باید مبنی بر آینده‌نگری باشد، وضعیت حال را شکل دهد و بر اساس رویدادهای احتمالی که لازم است جامعه خود را با آنها تطبیق دهد، نباشد. بدین ترتیب آینده به صورت انفعالی پذیرفته نمی‌شود، بلکه جلو انداخته می‌شود.

آمایش سرزمنی توسعه معطوف به اراده است، یعنی مفهوم‌های عملیاتی و گرایش‌های عمدۀ را برای تحقق سازماندهی مجدد سرزمنی، تأمین معارضت ملی و یکپارچگی فضایی و تعادل و توازن مناطق، تغییر جهت صنایع، نوسازی روستایی و... تعریف می‌کند.

آمایش سرزمینی توسعه، برخلاف برنامه ریزی بخشی است که به طور عمده بر وجود کمی پدیده‌ها تأکید دارد، شناخت جغرافیایی کنونی فعالیت‌ها و در مورد تصمیم‌گیری درباره مکان‌یابی کارکردهای آینده بیشتر با کیفیت و ساختار سروکار دارد تا کمیت‌ها و اعداد.

ساخت و تدوین نظریه پایه توسعه ملی در آمایش سرزمین

«نظریه پایه توسعه ملی» اصلی‌ترین جهت‌گیری‌های توسعه کشور در بلند مدت است. این نظریه حدود تقابل‌های تعیین کننده در فرآیند تشخیص مشی توسعه را تعیین می‌کند و در قالب دیدگاهی شفاف و کاربردی، چشم‌اندازی از آینده توسعه ملی و نقش کشور در عرصه جهانی به دست می‌دهد.

نظریه پایه توسعه ملی، اساس تعیین راهبردها و خط‌مشی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، امنیتی و امنیتی کشور را تشکیل می‌دهد و جهت دهندهٔ نقش وظایف دولت، نحوه مشارکت مردم در فعالیت‌های توسعه و چگونگی نظام تصمیم‌گیری و اجرا است.

مقدمه‌ها و مرحله‌های بورسی نظریه پایه توسعه ملی

به طور منطقی مقوله‌هایی که در نظریه پایه توسعه ملی باید مورد برسی قرار گیرند عبارتند از:

آینده‌نگری، پیش‌نیاز اصلی برنامه‌ریزی درازمدت است. برای جهت‌گیری‌های منطقی و واقع‌بینانه لازم است تا حد امکان تصویر روشنی از جهان پیش‌رو داشته باشیم. تحلیل محیط توسعه، به عبارتی ادامه بحث آینده‌نگری در حوزه‌های عینی‌تر است. درک روشن از موقعیت و وضعیت جغرافیای سیاسی و اقتصادی محیط توسعه یکی از مهم‌ترین مفروض‌های بحث تدوین نظریه پایه توسعه ملی است.

۱- ساختار ارزشی توسعه، شناخت اجزای اصلی و ساختار ارزشی توسعه ملی در تدوین نظریه پایه، نقش مهمی دارد.

- ۲- تحلیل سازمان فضایی، شناخت وضع موجود آمایش سرزمینی توسعه مقدمه و پایه اتخاذ سیاست‌های کلان آمایش توسعه و سازماندهی فضایی توسعه است.
- ۳- امکان‌ها و قابلیت‌ها، محدودیت‌ها و تنگناهای توسعه سرزمین با شناخت و اطلاع درست از توانمندی‌ها و کاستی‌های ما در عرصه‌های مختلف، دیگر پیش‌نیاز تدوین نظریه پایه توسعه ملی است.

اصول حاکم بر آمایش سرزمینی توسعه

- ۱- اصل پاسخ‌گویی در برابر منابع
- ۲- اصل بازدارندگی در برابر رکود
- ۳- اصل عدم تمرکز (تمرکز زدایی)
- ۴- اصل انعطاف‌پذیری در پیش‌تازی محلی ایالتی
- ۵- اصل هم‌آهنگی و تناسب و توسعه متوازن
- ۶- اصل تسهیل در پشتیبانی و ارتباط‌های توسعه
- ۷- اصل توسعه دفاعی در حفاظت از پیشرفت
- ۸- اصل ارزش نهادن به منابع انسانی و فرهنگی

آمایش مناطق فقیرنشین و توسعه نامتوازن امنیتی

یکی از مصادق‌های عدم تعادل محیط توسعه‌ای که در مطالعه‌ها و برنامه‌ریزی آمایش سرزمینی توسعه مورد توجه اندیشمندان و برنامه ریزان قرار گرفت، پدیده‌ی عدم تعادل محیط توسعه‌ای میان مناطق فقیرنشین و پرثروت کشورها است.

(برگرفته از سکریوژن مرکز ملی آمایش - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی)

جهت‌گیری‌های توسعه در پاسخ به سوال‌های اصلی در زیر آیدند که

ضامن و جهت‌گیری‌های اصلی توسعه

چشم انداز توسعه ملی

در چشم انداز بست ساله ایران کشوری است

توسعه باقیانه با جایگاه اول اقتصادی، علمی و

آمایش سرزمهین

کشوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انتlassesی، اقام

تلیف فضایی، جهت‌گیری‌های چشم انداز
و تکمیل از ارادات تحقیق آن در توسعه پلندت گشود

پیش‌بینی‌های جهت‌گیری:

- تحلیل خواهی عصوب و روم و موروداری از ۳۲۷۸ نفر در ایران

- ایجاد روزانه خواهی حسب و روم و موروداری از ۰-۵ میلیون نفر در ایران

جهت‌گیری‌های آمایش سرزمهین توسعه

لرستان فارس همدان کرمانشاه خوزستان
خراسان رضوی خراسان جنوبی و خراسان مرکزی

تهران در جهت توسعه خلخال
یزد خوزستان به همراه آذربایجان غربی
شوشتری و زنجان و سمنان استان (استان)
خراسان رضوی و خراسان مرکزی (استان)

نظریه بازه توسعه استان‌ها

راهنمایی‌های پلندت
توسعه و سازماندهی

ضامن اصلی

سند چشم انداز

ویژگی‌های سازمان فضایی

- اکتشاف و نیکاحا

- عدم تحریک‌های اولی

- عدم نیاز فناوریها فناوریها

- وجود مهندسی و مهندسی عمران

اصول آمایش سرزمهین:

- هدایت انسان

- افزایش انسان

- اهداف و اهداف

- اهداف انسان

ادبیات و نظریه‌های آمادش سوژه‌منی توسعه

آمایش سرزمینی توسعه را از منظرهای متفاوت می‌توان بررسی کرد و هر کدام مبحثی را به طور اختصاصی و دقیق‌تر در آمایش بررسی می‌کنند. بدین منظور در این قسمت آمایش سرزمینی توسعه از نظر ساماندهی اجتماعی، سازماندهی فضایی و بالاخره تخصص محیط توسعه‌ای بررسی می‌شود.

سازماندهی اجتماعی

مقدم برا آمایش سرزمنی توسعه، سازماندهی دوباره یا آمایش جامعه است. جامعه‌ای که به طور اصولی سازمان یابد، سازماندهی فضای هم به دنبال آن خواهد آمد، چون محصول یک جامعه اصولی و با اراده و هدفمند خود به خود فضای سازمان یافته تر است. آمایش سرزمنی توسعه برای جامعه در شرایط ما یک حرکت بی‌حاصل است و اگر روح اجتماعی بیدار نشود و جامعه به الزام‌ها و پیش‌نیازها و آرمان‌های والای خود تن ندهد و هزینه نکند تفاوتی ندارد که هر چیزی در جای خود انشد را انشد

توجه به مقوله‌های اجتماعی و فرهنگی درآمایش از اهمیت بسزایی برخوردار است و در واقع بخشی است که شکل‌بندی و ساماندهی جامعه را برای کارآسازی آن در عرصه‌های مختلف مورد بحث قرار می‌دهد.

توجه آمایش به مقوله‌های فرهنگی به لحاظ نقش تعیین کننده عنصر انسان در آمایش سرزمینی توسعه است. بهترین گرینش فعالیت‌ها برای بهره‌وری هرچه بهتر از منابع و موفق‌ترین شکل سازماندهی فضای از نظر کاربری‌ها و تعادل‌ها، بدون توجه به نحو تفکر و رفتار انسان‌ها نمی‌تواند موجد تحول اساسی در تحقیق هدف‌های آمایش باشد. در مجموعه نگاه آمایش به فلسفه و فرهنگ نگاهی است که این مقوله‌ها را در ارتباط با معیشت و توسعه و بهره‌وری منابع و توزیع فضائی جمعیت و فعالیت می‌بیند و آمایش تا وقتی در این مقوله‌ها وارد نشود فاقد جامعیت است و در واقع تفاوت آن با بحث‌های

صرف فلسفی و فرهنگی در این است که جنبه کاربردی آن در رابطه با مقوله توسعه مورد علاقه و توجه قرار می‌دهد.

مبناً اصلی برنامه‌ریزی باید توسعه ارزش‌گرا باشد. موضوع اصلی باید الگوی جامعه‌ای باشد که تمامی تلاش‌ها و کوشش‌ها در جهت رسیدن به آن بومی و محلی باشد. این فعالیت نیز شامل دو جریان زیر است:

الف- تحلیل‌های کمی در مورد مقوله نیروی انسانی شامل بررسی‌های متعارف در برنامه‌های اقتصادی نظری چشم‌انداز نیروی انسانی و سطح اشتغال و مهارت و کارآیی نیروی انسانی.

ب- تحلیل کیفی که به طور عمده مقوله‌های مرتبط با برنامه‌ریزی اجتماعی و فرهنگی است. با توجه به مفصل بودن بحث ضرورت تهیه برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی که مقدم بر برنامه‌ریزی متعارف اقتصادی است در اینجا تنها به آن گروه از جریان‌های اصلی فعالیت‌های برنامه‌ریزی اشاره می‌شود که پوشش‌دهنده مقوله توسعه منابع انسانی هستند.

مرکز تحقیقات کاپیتوی علوم اسلامی

این جریان‌ها عبارتند از:

- ۱- بررسی الگوی فلسفی بومی و جهان‌بینی برای اصلاح ساختار فرهنگی هویت ملی
- ۲- بررسی نظام اجتماعی و نحوه مشارکت مردم در فرآیند توسعه با تأکید بر نقش تشكل‌های تخصصی و نهادهای مدنی
- ۳- بازنگری در نظام آموزش در سطح‌های مختلف برای تأمین مهارت و کارآیی نیروی انسانی براساس مشی توسعه انتخابی در نظریه پایه و تأکید بر نظام علمی و تحقیقاتی در تعیین اولویت‌های آن

سازماندهی فضا

برخورد با مقوله‌ی آمایش سرزمینی توسعه از منظرهای مختلفی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. اما از آنجا که فضای محمل و دربرگیرنده کلی فعالیت‌های انسانی است، پرداختن به آن، به منزله یکی از ارکان آمایش ضرورت دارد.

سازمان فضائی تبیین روابط بین انسان، فضا و فعالیت‌های انسانی در فضا است و سیمای کلی و چگونگی پرآکنش و اسکان جمعیت و توزیع استقرار و ساختار اقتصادی - اجتماعی و کنش‌های متقابل بین آنها را مشخص می‌سازد. از این‌رو روند و چگونگی سازمان یابی فضائی محیط توسعه از ضرورت‌های زیر ناشی، می‌شود:

الف- با شناخت عامل‌های مؤثر و نیز چگونگی سازمان‌یابی فضا می‌توان قانونمندی‌های سازمان دادن فضا را دریافت، تا از این طریق توسعه ارادی و هدایت شده فضایی محیط توسعه، ممکن گردد.

ب- با شناخت سیمای موجود و ویژگی‌های فضائی محیط توسعه، می‌توان به نقاط قوت و ضعف آن پی برد و در جهت به کرد و سازماندهی دوباره وضع موجود اقدام کرد.

ج- با شناخت روند سازمانیابی فضای می‌توان دریافت کرد که تحول‌های فضایی محیط توسعه به چه سمت و سویی گرایش دارند و در نتیجه در توافق با راهبرد محیط توسعه‌ای، آیا توسعه هست یا خیر؟ و نیز می‌توان نتیجه گرفت که در آمایش توسعه، کدام روندها را باید تقویت و یا تضعیف کرد و یا به وجود آورد.

شرح سازمان فضائی محیط توسعه

آنچه که در این مبحث اهمیت دارد، اینکه نقش عوامل‌ها عوامل در شکل گیری، عناصر و ویژگی‌های سازمان فضایی محیط توسعه است.

نظریه پیشرفت بخش‌های اقتصادی:

نظریه‌های این بخش بر پایه برنامه‌ریزی اقتصادی بوده و برای محیط توسعه‌ای به پیشرفت اقتصادی محظوظ تر سعه متک هستند.

«مناطق محیط توسعه‌ای در نظریات بر پایه پیشرفت اقتصادی را به این شرح می‌توان تغییر کرد: عامل‌های اصلی پیشرفت اقتصادی در محیط توسعه، انباشت سرمایه، منابع جدید، رشد نیروی کار و پیشرفت فن آوری است. برای انباشت سرمایه باید پس انداز از

در آمدهای موجود صورت گیرد تا با سرمایه‌گذاری (خواه تولیدی، خواه زیربنایی) موجبات جذب نیروی کار و بکار گیری فن آوری جدید (غلب با بهره‌وری بیشتر) را فراهم کند. در مناطق توسعه نیافته، محدودیت اصلی در سرمایه است، که از طریق منابع خارجی قابل تأمین است؛ در نتیجه با تزریق منابع خارجی در محیط توسعه و در پی آن رشد مستمر تولیدها و سپس سرمایه‌گذاری مجدد، می‌تواند در نهایت به توسعه اقتصادی و اجتماعی منجر گردد.» (صرافی، ۱۳۷۹: ۱۰۱ و ۱۰۰).

نظریه قطب پیشرفت:

از میان تمام مفاهیمی که برای توسعه فضایی مطرح شده است، قطب پیشرفت تأثیر بیشتری در نظریه‌های محیط توسعه ای داشته است. نظریه قطب پیشرفت ابتدا توسط «فرانسو پرو» در سال ۱۹۵۵ ارایه گردید. پس از پرو، افرادی چون «بودویل»، «هیرشم» و «می‌رال»، ادبیات و کارهای معتبری در زمینه نظریه قطب پیشرفت از خود به جای گذاشتند.

مرکز تحقیقات کامپتوکلام علوم اسلامی

این نظریه بر این مفهوم استوار است که، پیشرفت اقتصادی از نظر فضایی، یکباره در همه جا ظاهر نمی‌شود، بلکه ابتدا در کانون‌های مستعد پیشرفت ایجاد شده و در مراحل پیشرفت‌تر، توسعه به اطراف این کانون‌ها منتقل می‌شود. در واقع نظریه قطب پیشرفت بر این استدلال است که می‌توان تولید را از طریق دستیابی به صرفه‌های تجمع، افزایش داد، بر این اساس تجمع زیرساخت‌ها و فعالیت‌های مولد در یک نقطه به گسترش آنها در عرصه‌ای وسیع ارجحیت دارد.» (پایلی، رجبی، ۱۳۸۲: ۲۰۱)

«اصول کلی نظریه قطب پیشرفت را می‌توان چنین خلاصه نمود:

- ۱- اصل صنایع پیش تاز؛ صنایع پیش تاز و بنگاه‌های پیش آهنگ، محل استقرار خود را به قطب توسعه تبدیل می‌کنند و به عنوان محور محیط توسعه ای توسعه وارد عمل می‌شوند.

۲- اصل قطبی شدن: صنایع پیش تاز می توانند فعالیت های اقتصادی را به سوی خود جذب کنند و به قطبی شدن بیشتر کمک کنند.

۳- اصل رخنه به پایین: تأثیر های توسعه از قطب پیشرفت به مناطق مستعد، تراوش می کنند»

ایجاد محیط توسعه ای، شهر های جدید، شهر های بزرگ متعادل کننده، مناطق آزاد، مناطق ویژه اقتصادی و شهر های صنعتی در کشور های مختلف را می توان هماهنگ با نظریه قطب پیشرفت دانست.

این نظریه در کنار مزیت ها و راهبردهای تأثیرگذاری که ارایه شده است - مانند ایجاد یک محیط توسعه جاذب جمعیت در مناطق مختلف کشور و جلوگیری از مهاجرت به محدود شهر های بزرگ و متراکم، صرفه جویی های داخلی و خارجی و تجمع واحد های تولیدی با صرف اقتصادی بالا و نقش دروازه ای برای ورود سرمایه و فناوری برتر به مناطق تحت نفوذ خود - مشکلاتی را نیز دارد. درازمدت بودن اقدام ها و نیاز به سرمایه گذاری های زیاد برای تحقق این راهبرد، ضرورت هماهنگی های دقیق و وسیع میان بخشی و فضایی و همچنین به عنوان راهبردی از بالا به پایین که به طور معمول در سطحی انتزاعی و مجرد باقی می ماند، نمی تواند برای همه مناطق مختلف یک کشور که از نظر استعداد توسعه و ویژگی، متفاوتند، جوابگو باشد.

نظریه «مرکز - پیشرفت» قایل به این است که در مراحلی از فرآیند توسعه ، مراکز پیشرفت پایه با حجم و شعاع تأثیر کمتر از قطب پیشرفت به منظور پخش اثرهای پیشرفت از قطب به مناطق دورتر - تأسیس گردد. بنابراین ایده «مرکز - پیشرفت»، به معنای ایجاد سکونت گاه های جدید نیست، بلکه عبارت است از تجدید سازمان الگوی سکونت روستایی به نفع آن مرکزی که بیشترین امکان های بالقوه را برای توسعه و تبدیل به مرکز پیشرفت پایه و خدمات دارا هستند. (پاپلی، رجبی، ۱۳۸۲: ۲۰۹).

هدف های این نظریه عبارتند از:

۱- یکپارچه سازی مرکز «شهری - روستایی» و رفع دوگانگی شهر و روستا.

۲- ایجاد جامعه‌ای «روستایی - شهری» فارغ از تراکم شهری و انزواج روستایی.

۳- رفع تمرکز و پیشگیری از قطبی شدن فضای و فعالیت.

اگرچه نظریه مراکز پیشرفت پایه طرح ایده آلتی از سلسله مراتبی از خدمات را ارایه می‌دهد، اما به ابعاد اقتصادی یک محیط توسعه توجه نکرده و در مقابل تغییرهای اندکی در ساختار «فضایی - مکانی» محیط توسعه و یا در برابر آثار جانبی طرح‌های توسعه‌ای فرامحیط توسعه‌ای، پایداری لازم را نخواهد داشت.

نظریه مرکز - پیرامون و برگشت تمرکز:

طبق نظریه «مرکز - پیرامون»، هر نظام جغرافیایی شامل دو زیرنظام فضایی است. یکی مرکز که قلب پیش‌تاز و پویای نظام است و دیگری پیرامون که می‌توان آن را بقیه نظام به حساب آورد. رابطه بین این دو نظام، رابطه‌ای استعماری است که قطبی شدن در مرکز و حاشیه‌ای شدن در پیرامون را به دنبال دارد.

«رونده تحریک سلط فضای مرکزی بر فضای حاشیه‌ای بدین شرح است: اثر سلطه که انتقال منابع از حاشیه به مرکز را موجب می‌شود؛ اثر اطلاعاتی که به تشديد روابط و نوآوری‌ها در مرکز ختم می‌شود؛ اثر نوسازی که تغییرهای نهادی و اجتماعی مناسب نوآوری‌ها را فراهم می‌سازد؛ اثر زنجیره‌ای که نوآوری‌ها، نوآوری‌های دیگری پدید می‌آورند؛ اثر تولیدی که صرفه‌جویی‌های ناشی از مقیاس و تجمع را در فضای مرکز ایجاد می‌کند.» (صرافی، ۱۳۷۹: ۱۱۹)

بر این اساس نوآوری در مناطق مرکزی بیشتر شده و سلط کامل بر پیرامون پیدا خواهد کرد. این جریان در صورتی که آثار گسترش محیط توسعه مرکزی به مناطق پیرامون قابل توزیع بوده و وابستگی به مرکز را کاهش دهد، می‌تواند در محیط توسعه ای نتایج مثبتی داشته باشد.

«در کشور ما بکارگیری راهبرد «مرکز - پیرامون»، نمود تازه‌ای از نابرابری‌های محیط توسعه‌ای و عدم تعادل در سطح روستاهای آورده است. این سیاست، جاذبه‌های شهری، بر هم خوردن تعادل ساختار شهر و روستا و اضمحلال ساختار سنتی روستا را در پی داشته است. رفع این نابرابری‌ها و نابسامانی‌ها جز از طریق اجرای راهبردهایی

نظری توسعه درونزا، بهره‌گیری از منابع بالقوه و بالفعل و سمت‌دهی امکانات و استعدادها در مسیر صحیح برای ایجاد تعادل و توازن بین روستاه، معکن نیست.»
(پاپلی، رجبی، ۱۳۸۲: ۲۱۵)

بورسی نظریه پیشرفت شبکه‌ای

شبکه مجموعه‌ای از نقاط اتصال یا گره‌های بهم پیوسته است. نقطه اتصال یا گره، نقطه‌ای است که در آن یک منحنی خود را قطع می‌کند. این که نقطه اتصال چه چیزی است، به طور مشخص به نوع شبکه‌های مورد نظر بستگی دارد. به طور مثال شبکه جریان مالی جهانی از نقاط اتصال بازارهای بورس و مراکز خدمات جانبی پیشرفته آنان تشکیل شده است. در شبکه قاچاق مواد مخدر، نقاط اتصال عبارتند از: مزارع خشخاش و کوکا، آزمایشگاه‌های پنهانی، بادهای فروش مخفی، گروههای خیابانی و نهادهای مالی پاکسازی پول‌های کشف و نظایر آن. و هم‌چنین در شبکه جهانی رسانه‌های جدید که کانون بیان فرهنگی و افکار عمومی است، نقاط اتصال را می‌توان این چنین برشمرد: سامانه‌های تلویزیونی، استودیوهای تولید، دستگاه‌های تولید، مراکز گرافیک، مراکز رایانه، گروههای خبری، ارسال و دریافت علایم و سایر تجهیزات و دست‌اندرکاران.

توبولوژی‌ای که شبکه‌ها تعریف می‌کنند این نکته را مشخص می‌سازد که اگر دو نقطه اتصال به یک شبکه تعلق داشته باشند در آن صورت اتصال فاصله یا شدت و فراوانی تعامل بین آن دونقطه یا جایگاه اجتماعی کوتاه‌تر (یا فراوان‌تر یا شدید‌تر) از زمانی است که این دو نقطه به یک شبکه تعلق نداشته باشند. از سوی دیگر، در درون یک شبکه خاص فاصله‌ای میان جریان‌ها وجود ندارد و یا فاصله بین نقاط اتصال یکسان است. بنابراین، فاصله‌ی فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی یک نقطه یا جایگاه از صفر برای هر یک از گروههای یک شبکه تا بی‌نهایت و برای هر نقطه خارج از شبکه متغیر است. حضور در شبکه یا حذف از آن، و معماری روابط بین شبکه‌ها که

توسط فن آوری‌های اطلاعات، با سرعت عمل نور، انجام می‌شود، پیکربندی فرآیندها و کارکردهای مسلط بر جوامع را تعیین می‌کنند.

شبکه‌ها ساختارهایی باز هستند که می‌توانند بدون هیچ محدودیتی گسترش یابند و نقاط شاخص جدیدی را در درون خود پذیرا شوند و این تا زمانی است که این نقاط توانایی ارتباط در شبکه را داشته باشند، یعنی دارای کدهای ارتباطی مشترک باشند. یک ساختار اجتماعی مبتنی بر شبکه، سامانه‌ی بسیار باز و پویایی است که بدون این که توازن آن با تهدیدی روپرتو شود، توانایی نوآوری دارد. به این ترتیب، شبکه‌ها ابزار مناسبی برای انجام فعالیت‌های مختلف هستند.

کلیدهایی که شبکه‌ها را بهم متصل می‌کنند، ابزار ممتاز قدرت هستند. همگرایی تکامل اجتماعی و فن آوری اطلاعات، شالوده مادی جدیدی است که در درون شبکه‌ها جای دارد و ساختارهای مسلط را در جامعه‌ها شکل می‌دهد (کاستلر، ۱۳۸۵، ص).

ویژگی الگوی توسعه بومی:

ما دنبال چه نوع توسعه‌ای هستیم؟ این نکته‌ی اساسی، در بحث‌های اقتصادی و غیر اقتصادی جاری است. گسانی دنبال این هستند که حرفی را بزنند و ذهن مردم را از مسایل اصلی دور نگه دارند؛ مدل چینی، مدل ژاپنی، مدل فلاں. مدل توسعه در جمهوری اسلامی، به اقتضای شرایط فرهنگی، تاریخی، مواریث و اعتقادها و ایمان این مردم، یک مدل کاملاً بومی و مختص به خود ملت ایران است. از هیچ‌جا نباید تقلید کرد، نه از بانک جهانی، نه از صندوق بین‌المللی پول، نه از فلاں کشور چپ، نه از فلاں کشور راست، هر جا اقتصادی دارد از تجربه‌ها و دانش‌ها باید استفاده کرد، اما الگو و شیوه و مدل را باید کاملاً بومی و خودی انتخاب کرد. (بیانات رهبری، ۱۳۸۳)

جمع‌بندی پایانی:

استفاده از راهبردهای محیط توسعه‌ای منتج از نظریه‌های ذکر شده، برای تدوین راهبردهای توسعه مناطق محروم، مستلزم توجه به نکات زیر است:

- ۱- توسعه و آمایش مناطق محروم مستلزم در کم پیچیدگی‌های فضایی، کالبدی و تعامل محیط توسعه‌ای و ابعاد متنوع دخیل در این مناطق است.
- ۲- نظام فضایی حاکم بر مناطق محروم، علاوه بر عامل‌های جغرافیایی، جمعیت و فعالیت، واجد ویژگی‌های خاصی همچون امنیت بوده است که باید در هر گونه برنامه‌ریزی توسعه مناطق محروم مورد ملاحظه قرار گیرد.
- ۳- ویژگی‌های خاص مناطق محروم، متأثر از عامل‌ها و متغیرهای درونزاوی (چون دوری از مرکز، انزواج جغرافیایی و...) و عامل‌ها و متغیرهای برونزا (همچون دخالت بیگانگان، نشت توسعه نیافتگی مناطق هم جوار و...) است.
- ۴- از نظر ساختار فضایی نیز، مناطق محروم دارای ویژگی‌های کالبدی خاص محروم بودن است که در مجموع موجب تشدید گستگی فضایی و در نتیجه توسعه نیافتگی آن می‌گردد.
- ۵- از آنجا که هر گونه ساختار فضایی در سطح‌ها و مقیاس مختلف مستلزم برخورداری از پدیده مرکزیت است، مناطق محروم نیز دارای سلسله مراتب مرکزیتی متناسب با خود در این مناطق است.
- ۶- وجود رابطه‌ای متقابل و تعامل میان مناطق محروم و مناطق مرکزی اجتناب‌ناپذیر و قابل توجه است.
- ۷- تأکید مفرط بر مقوله تمرکز در برنامه‌ریزی توسعه‌ای یا فضایی، موجب عدم تعادل محیط توسعه‌ای و فضایی و در نتیجه پیدایش مناطق مرکزی و پیرامونی است که تا حدودی منطبق بر مناطق محروم است.
- ۸- توزیع معادل و سلسله مراتبی مراکز پیشرفت پایه از مرکزیت تا دورترین نواحی می‌تواند، موجب‌های برقراری تعادل فضایی میان مناطق مرکزی و محروم را فراهم آورد.
- ۹- وجود رابطه منسجم و نظاممند میان امنیت، توسعه و امنیت در سطح‌های ملی و مناطق محروم، اجتناب‌ناپذیر و حائز اهمیت است (عندهلیب، ۱۳۸۰ ص ۷۶)

راهبردهای بلند مدت توسعه :

- ۱- تامین امنیت ملی و ارتقای امنیت عمومی و انضباط اجتماعی از طریق:
- ۱- تعمیق شناخت مولفه های قدرت ملی و ترویج روحیه امنیت از منافع ملی
- ۲- ایمن سازی ساختار پراکنش و توزیع جمعیت
- ۳- تهیه طرح راهبردی توسعه نظم و امنیت کشور با رویکرد جامعه محوری، مشارکت همگانی، وارتفای احساس امنیت
- ۴- مبارزه با زمینه های بروز ناهنجاری، ناسازگاری اجتماعی، خشونت سیاسی و خشونت شهری
- ۵- تقویت روحیه ایمان و ایثار و عنصر فداکاری بعنوان عامل اصلی اقتدار ملی .
- ۶- تبیین مبانی ارزشی و تقویت اعتماد به نفس ملی.
- ۷- تقویت بنیه امنیتی کشور و ارتقای توان بازدارندگی نیروهای مسلح و حفاظت از تمامیت اراضی و امنیت کشور و آمادگی در برای تهدیدها و حفاظت از منافع ملی از طریق :
- ۱- تقویت مولفه های بنیه امنیتی، با تاکید بر مدرن سازی و هوشمندسازی سامانه های امنیتی

امنیتی

- ۲- تخصصی کردن نیروهای نظامی و تربیت نیروهای متخصص نظامی در مجال های گوناگون
- ۳- ایجاد قابلیت استفاده از امکانها و دستاوردهای صنعتی کشور برای صنایع توسعه خیز
- ۴- ایجاد ساز و کارهای لازم و رفع موانع جهت تکمیل و تقویت و توسعه با بهره گیری از نیروهای بسیج سازندگی براساس تدبیر اتخاذ شده.
- ۵- راهبردهای سازماندهی قضایی
- ۶- آمایش توسعه ای کشور از طریق :

- ۱- رعایت ملاحظه های توسعه ای وامنیتی در تدوین راهبردهای کلی توزیع جمعیت در سرزمین، تدوین الگوی اسکان و نظام های شهری و روستایی
- ۲- تدوین راهبردهای خاصی برای مناطق و عرصه هایی که به لحاظ توسعه ای وامنیتی، حفاظت از منابع طبیعی، محیط زیست و میراث فرهنگی دارای موقعیت ویژه هستند.

- ۱- تدوین و تصویب ملاحظه‌های توسعه ای وامنیتی در چارچوب برنامه‌ها و طرحهای آمایش استانهای کشور و تاکید بر ضرورت قید کردن آنها در اسناد ملی توسعه استانها.

۲- استفاده مناسب از قابلیت و توان کلان شهرها در جهت تقویت نقش مناطق مختلف کشور در امر امنیت ملی.

۳- آمایش مناطق مرزی از طریق :

۱- تقویت مولفه‌های بنیه امنیتی با تاکید بر نوین سازی و هوشمندسازی سامانه‌های امنیتی در مناطق محروم کشور.

۲- گسترش، توسعه و ترویج آموزش پدافند غیرعامل به منظور پیشگیری و کاهش اثرهای انواع خطرها در محیط‌های شهری و روستایی به ویژه در مناطق محروم کشور.

۳- بهره‌گیری از آثار انتشاری سرمایه گذاری‌های ملی و فرامملی، در توسعه مناطق پیرامونی (به ویژه مناطق محروم) به ویژه در استقرار جمعیت و اجرای طرحهای چند منظوره توسعه ای وامنیتی.

۴- ارتقاء سطح امنیت عمومی در مناطق محروم از طریق تدبیر لازم در جهت کاهش خسارت‌های ناشی از وقوع بلایای طبیعی مانند سیل و غیر طبیعی مانند تهدیدهای امنیتی و نیز افزایش احساس امنیت جانی، قضایی و بهداشتی و تقویت احساس عدالت اجتماعی در مناطق محروم.

۵- ارتقاء سطح توسعه اقتصادی و کاهش فقر در مناطق محروم به منظور جذب جمعیت و نگاه داشت آن و نیز کاهش نفوذهای محل امنیت محیط توسعه و کشور.

۶- رعایت ملاحظه‌های توسعه ای وامنیتی در تدوین راهبردهای کلی توزیع جمعیت در مناطق محروم، تدوین الگوی اسکان و نظام شهری و روستایی در مناطق محروم.

۷- تدوین راهبردهای خاصی درجهت رعایت ملاحظه‌های تدبیر توسعه دفاعی در مناطق محروم و تقویت بنیه رشد ملی برای این مناطق

۸- تدوین تصویب طرح آمایش مناطق محروم در چارچوب طرح آمایش ملی و آمایش استان های کشور و تاکید بر ضرورت قید کردن آنها در استناد ملی توسعه استانها.

۹- توجه کافی به پدیده عدم تعادل محیط توسعه‌ای در آمایش مناطق محروم (عدم تعادل محیط توسعه‌ای منجر به تبعیض و واگرانی شده و در امنیت محیط توسعه تاثیر نامطلوب می‌گذارد).

۱۰- توسعه پایدار مناطق محروم با تاکید بر استفاده از منابع و امکان های محلی و بومی و مزیت های محیط توسعه‌ای.

۱۱- تقویت گرایش سرمایه‌گذاری در مناطق محروم و گسترش مالکیت مردم مرزنشین فعال جهت بالا بردن احساس تعلق به سرزمین و افزایش انگیزه های امنیت محلی و مقابله با تهدیدهای خارجی .

۱۲- برنامه ریزی جهت توسعه پایدار و اقامت ماندگار و اسکان نیروهای کارآمد در مناطق ساحلی با راه کارهایی نظیر توسعه شبلات و صنایع دریائی و....

۱۳- حفظ و تقویت هویت فرهنگی ساکنین مناطق محروم جمهوری اسلامی ایران از طریق تقویت ارتباط خردۀ فرهنگ های این مناطق با فرهنگ ملی و توسعه ارتباط های مردمی از مرکز به این مناطق .

۱۴- ارتباط دادن برنامه های توسعه و امنیت مناطق محروم با برنامه های توسعه کشور با تاکید بر تاثیرهای متقابل میان آنها .

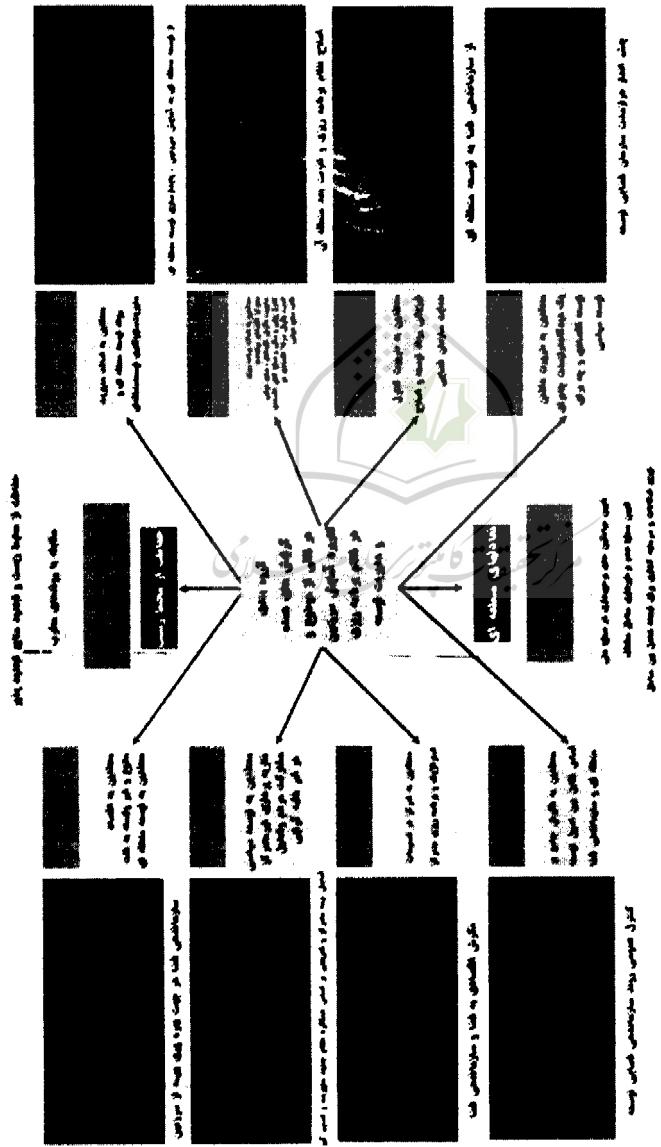
۱۵- ارتباط دادن برنامه های توسعه با برنامه های امنیتی در مناطق محروم، به گونه‌ای که طرحهای توسعه‌ای دارای هدف های بلندمدت مناطق محروم را در برداشته باشد.

۳- حفاظت از تماهیت ارضی و مجموعه های زیستی، تاسیسات حیاتی و میراث فرهنگی کشور از طریق :

۱- به هنگام کردن سند ملی آمایش سرزمینی توسعه و کالبدی ملی به عنوان مرجع اصلی هماهنگ های لازم میان بخشی و بین مناطق.

- ۲- رعایت ملاحظه های توسعه ای - امنیتی و اصول پدافند غیرعامل در نظام فنی اجرایی کشور
- ۳- رعایت اصول توسعه دفاعی در طراحی و اجرای طرحهای در دست مطالعه در مناطق حساس و یا مناطق در معرض خطر و یا تهدید.
- ۴- رعایت اصول توسعه دفاعی در مدیریت و بهرهبرداری از تاسیسات زیربنایی، ساختمانهای حیاتی، حساس و شریانهای اصلی و حیاتی کشور.
- ۵- تدوین و تصویب ملاحظه های توسعه ای - امنیتی در چارچوب برنامه های و طرحهای توسعه بخشی در مناطق حساس مانند عسلویه و جزایر خلیج فارس و تأکید بر ضرورت قید کردن آنها در سندهای برنامه های آنها
- ۶- وارد کردن شاخص ها و اصول توسعه دفاعی در ارزیابی و تصویب طرحهای حیاتی، حساس و مهم در سطح های محیط توسعه ای.
- ۷- گسترش، توسعه و ترویج آموزش توسعه دفاعی به منظور پیشگیری و کاهش اثرهای انواع خطرها در محیط های شهری و روستایی
- ۸- نهادینه کردن نگرش آمایشی در دستگاه های مختلف و برقراری پیوند لازم بین اسناد ملی آمایشی در دیگر طرحها و تأکید بر رعایت ملاحظه های توسعه ای - امنیتی در تدوین این اسناد.
- ۹- ارتقاء سطح ایمنی عمومی در مناطق پرhadته اعم از حوادث طبیعی مانند زلزله و سیل و حوادث مصنوعی مانند حوادث حمل و نقل و آتش سوزی های عمدی و نیز کاهش مخاطره ای تهدید سلامتی در محیط های کار و زندگی.
- ۱۰- شناسایی و ساماندهی بهینه نقاط آسیب خیر و بحران زای اجتماعی در بافت های شهری و حاشیه شهرها و تمرکز بخشیدن حمایت های اجتماعی، خدمات عمومی و مدیریت آسیب های اجتماعی در مناطق یادشده.

وَلِمَنْجَانَةِ الْمُكَبَّرِ وَالْمُكَبَّرِ وَالْمُكَبَّرِ

نمودار شماره ۱۴: تلقی های عمدہ از موضوع و کاربرد آمایش سرزمینی توسعه

منابع و مراجع:

- ۱- آیت الله خامنه‌ای- بیانات و تدابیر، www.leader.ir
- ۲- آخوندی، محمدصادق، جزوه تهدیدات و تکنولوژی تهدید، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، مرکزپژوهشها.
- ۳- احمد اصغریان جدی، الزامات معمارانه در دفاع غیر عامل پایدار، پایان نامه دکترا، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی.، ۱۳۸۷
- ۴- پاپلی یزدی، محمدحسین - فصلنامه تحقیقات ، "تمرکزگزایی و عدم تمرکز گرایی و اثرات آن" جغرافیایی، شماره ۲۹ ، تابستان.، ۱۳۷۲
- ۵- پراینده، غلامعباس، مقدمهای بر مطالعات آمایش سرزمین، کرمان: سازمان برنامه و بودجه.، ۱۳۶۲.
- ۶- پولادذر، محمد، اصول و مبانی آمایش سرزمین در بخش صنعت، تهران: شرکت شهرکهای صنعتی ایران ۱۳۷۳
- ۷- همایش پدافند غیر عامل - تأسیسات حساس و استراتژیک زیرزمینی تدوین سیاستهای آمایش استقرار در مقیاس ملی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، معاونت مهندسی، مدیریت طرحهای توسعه صنعتی. ۱۳۸۴
- ۸- تفضلی، فریدون - تاریخ عقاید اقتصادی؛ نشر نی؛ تهران، ایران. ۱۳۷۸.
- ۹- توفیق، فیروز، طرح‌بازی کالبدی در ایران و محورهای اصلی آن، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی طرح ریزی کالبدی ملی و منطقه ای ()، وزارت مسکن و شهر سازی، اصفهان ۱۳۸۴ .
- ۱۰- توفیق، فیروز ، آمایش سرزمین: تجربه جهانی و انطباق آن با وضع موجود تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران ، ۱۳۸۴
- ۱۱- توفیق، فیروز، صدیقیان کشاورزی در طرح کالبدی ملی ، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سوم، شماره ۱۱ ایران، پاییز ۱۳۷۴

- ۱۲- توفیق، فیروز، طرح ریزی کالبدی در ایران و محورهای اصلی آن، اصفهان: مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی طرح ریزی کالبدی ملی و منطقه ای، وزارت مسکن و شهر سازی ۱۳۸۷.
- ۱۳- تهدیدات قدرت ملی، شاخصها و ابعاد، گروه مطالعاتی امنیت، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ، ۱۳۸۷-ملی
- ۱۴- جان.ام.کالیتر، بایندر، کوروش، استراتژی بزرگ.مرکز مطالعات وزارت امور خارجه، تهران - ۱۳۷۰
- ۱۵- حاج یوسفی، علی، آمایش سرزمین یا برنامه ریزی منطقه ای، مجله سبله، شماره ۱۳۷۲-۵۴
- ۱۶- حافظ نیا، محمدرضا - شناخت عوامل فقر خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد با تأکید بر مناطق جغرافیایی کشور ، ۵۱، اردیبهشت ۱۳۷۳
- ۱۷- حافظ نیا، محمدرضا، ساختار فضایی نظری برای سازمان کشور. ، اردیبهشت ۱۳۷۸
- ۱۸- محمدباقر چوخارجی زاده مقدم، مجموعه مقالات همایش آمایش سرزمینی، دانشگاه امام حسین ع ۱۳۸۱.
- ۱۹- خانی، فضیله نگرش فضایی در برنامه های اقتصادی و اجتماعی- فصلنامه تحقیقات جغرافیایی شماره ۲۷ زمستان ۱۳۷۱
- ۲۰- خودایان دامغانی، رمضان سیما عدالت در قرآن و حدیث؛ چاپ اول؛ لوح محفوظ؛ تهران،
- ۲۱- ایران ۱۳۸۲
- ۲۲- دانشگاه امام حسین ع، اولین همایش ملی جغرافیا و آمایش سرزمین.-دانشگاه مالک اشتر، مجموعه مقالات نقش علم و تکنولوژی در جنگهای آینده ۱۳۸۶ .

- ۲۴- زمانی، هوشنگ - سازماندهی روش‌های اجرایی طرح محو فقر از کشور جمهوری اسلامی

۲۵- مجموعه مقالات گرد همایی بررسی مسأله فقر زدایی، ۱۳۷۵

۲۶- زیاری، کرامت ...، مدل‌های تحلیلی فقر، توزیع درآمد و نابرابریهای منطقه‌ای در ایران. *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، شماره ۳۴- ۱۳۷۷

۲۷- سازمان برنامه و بودجه استان اصفهان، تعاریف، مفاهیم و مراحل برنامه ریزی آمایش سرزمنی. سازمان برنامه و بودجه استان تهران، دفتر برنامه ریزی منطقه‌ای، چارچوب برنامه ریزی فضایی ۱۳۶۳.

۲۸- سازمان برنامه و بودجه، معاونت امور مناطق، دفتر برنامه ریزی منطقه‌ای، برنامه ریزی توسعه منطقه‌ای، چارچوب کلی مطالعات جامع توسعه استان. ۱۳۶۶

۲۹- سازمان برنامه و بودجه، دفتر آمایش و برنامه ریزی منطقه‌ای، وضع موجود سازمان فضایی کشور و استراتژیهای بلند مدت توسعه ملی و منطقه‌ای از دیدگاه آمایش سرزمنی افق ۱۴۰۰- ۱۳۷۶

مرکز تحقیقات کامپیوئر علوم رساندی